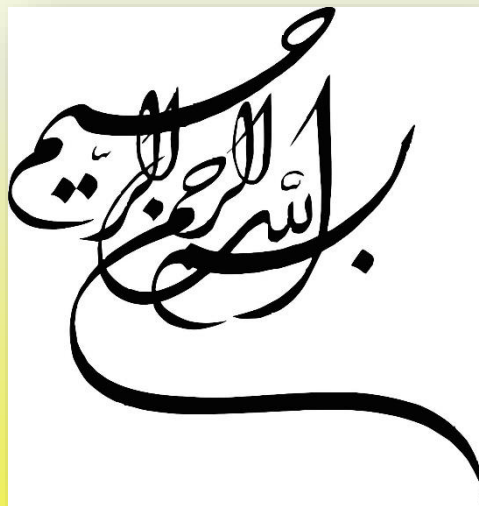

مدرس:

خلیل عقیلی فرج

k.aghili.f@chmail.ir

دانشگاه علوم و معارف قرآن کریم
دانشکده علوم قرآنی ملایر

هندسه دانش های قرآنی و حدیثی

جلسه یازدهم

گونه شناسی متن

خدا یا میرا سید و طلبا ختم و سعادت مال کن

امام سجاد
علیه السلام

اللَّهُمَّ... لَا تَفْتِنَنِي بِالسَّعَةِ
از دعای ۲۰ صحیفه سجادیه

مروری بر مطالب جلسه گذشته

گونه شناسی متن

۱- ناسخ و منسوخ

۲- محکم و متشابه

۱-۲ ارجاع آیات متشابه به آیات محکم

۲-۲ وجود متشابهات در بیان روایات

۱- عام و خاص

- عام در لغت به معنای شامل شدن و فراگیری، و خاص به معنای ویژه بودن و عدم فراگیری است.
- مراد از «عام» لفظی است که تمام افراد و مصادیق ممکن را، بدون حصر کمی و عددی شامل شود مانند: (والسارق والسارقة فاقطعوا ايديهما...) که الفاظ «سارق» و «سارقه» در این آیه عامند.
- تخصیص به معنای اخراج بعضی افراد از شمول حکم عام است، البته در صورتی که اگر تخصیص نباشد خود لفظ شامل آن افراد بشود.
- به لفظی که عبارت عام را تخصیص می زند «مخصّص» می گویند.

- تخصیص عام بر دو گونه است:

- یک صورت این است که مخصص عام در خود کلامی که توسط گوینده القا می شود، آورده شود مثل این که می گوئیم: «أشهد أن لا اله الا الله» (الا الله مخصص لا اله است) اینگونه مخصص متصل نامیده می شود.

- صورت دوم این است که مخصص در خود کلام نباشد بلکه در کلام مستقل دیگری قبل و یا بعد ذکر شود. این گونه مخصص منفصل نامیده می شود.

• عام به طور کلی سه گونه است:

۱. عام باقی بر عمومیت خویش؛ یعنی عامی که هیچ تخصیصی نپذیرفته است

مانند: (حرمت علیکم امهاتکم وبناتکم واخواتکم وعماتکم وخالاتکم) نساء / ۲۳

۲. عام‌هایی که مراد از آن‌ها افراد خاصی است (العام المراد به الخصوص)

مانند: (ام یحسدون الناس علی ما آتاهم الله من فضله) نساء / ۳۵

که مراد از «الناس» رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم است.

۳. عام‌هایی که تخصیص پذیرفته‌اند (العام المخصوص)

مانند: (ما کان لاهل المدینه و من حولهم من الاعراب ان یتخلفوا عن رسول الله) توبه / ۱۲

به حکم عقل ، بدیهی است افراد بیمار و ناتوان و پیر و زن و کودک از این حکم مستثنا هستند.

۱- مطلق و مقید

- «مطلق» در لغت به معنای «مرسل» و چیزی بدون قید است. و در اصطلاح به لفظی می‌گویند که بر معنایی شایع دلالت می‌کند.
- سیوطی می‌گوید: «مطلق لفظی است که بر ماهیتی بدون هرگونه قیدی، دلالت می‌کند».
- در اصول گفته‌اند: «ما دل علی معنی شائع فی جنسه و یقابله المقید: مطلق لفظی است که بر معنایی شایع و قابل صدق بر افراد کثیر دلالت می‌کند و مقید مقابل آن است».
- " **آیات مطلق** " به آیاتی گفته می‌شود که مشتمل بر لفظ و یا الفاظی است که بی هیچ قیدی بر حقیقتی دلالت می‌کند و تمامی افراد آن نوع را دربرمی‌گیرد.

- مقید، اسم مفعول از باب تفعیل و به معنای دارنده قید و محدودیت است.

- بنابراین، به هر مطلقى که با افزودن قیدی، دایره شمول آن محدود گردد، مقید می‌گویند؛ با به

بیان دیگر، مقید لفظی است که معنای آن قابلیت شیوع و ارسال دارد، اما به واسطه آمدن قیدی،

دایره شمول آن محدود گردیده است، از این رو بالفعل، بعضی از افراد را شامل نیست.

- به بیان دیگر تقييد عبارت است از اينکه متکلم با ذکر قيد يا شرطی لفظ مطلق را از گستره شمول و شيوع آن خارج و دلالت آن را در قلمرو قيد يا شرط ذکر شده محدود کند.
- مانند لفظ "رقبه" در جمله "أَعْتِقُ رَقَبَةً" (برده‌ای را آزاد کن) که شامل برده مؤمن و کافر می‌شود و از این جهت دارای اطلاق و شمول است و با آزاد کردن هریک از برده مؤمن یا کافر حکم آیه اجرا شده است. اما آیه با اضافه کردن قيد "مؤمنه" در کلام خود « أَعْتِقُ رَقَبَةً مُؤْمِنَةً رَقَبَةً » را از اطلاق خارج و آن را به برده مؤمن مقید و محدود می‌کند.
- در نتیجه، عمل به دستور آیه تنها با آزاد کردن برده مؤمن محقق می‌شود و آزاد کردن برده کافر کفایت نمی‌کند.

بِسْمِ اللَّهِ
صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ
وَالْآلِ مُحَمَّدٍ

ومن الله التوفيق

Draghili.blog.ir